

LUCEAFĂRUL

1

ZAHARIE BÂRSAN

R A M U R Î

Cu o copertă de Khimon Loghi

Pretul : 2 cor.
România : 2 lei 50 bani.

Editura „Luceafărului.”

ION AGÎRBICEANU	„DELA ȚARĂ”	— — — — —	1 cor 50 — 2 lei.
ION CIOCÎRLAN	„TRAIUL NOSTRU”	— — — — —	1 „ 50 — 2 „
ALEXANDRU CIURA	„ICOANE”	— — — — —	1 „ 20 — 1'60
M. GORKII	„NUVELE” (tr. H. P.-Petrescu)	1 „	1'20
OCTAVIAN GOGA	„POEZII”	— — — — —	3 „ — 3'50

Se mai află de vânzare:

N. DOBRESCU	„Fragmente”	— — — — —	1 „ 20 — 1'50
COȘBUC GY.	Költemények ford. RÉVAL K.	1 „	50 — lei

ILUSTRATE ROMÂNEȘTI

Serie nouă. 21 bucăți. 1 cor. 20 bani. Reprezintă :

Scriitorii români din regat (7 b)

Porturi românești (8 b.)

Tablouri artistice (6 bucăți).

P. III 72
 0

ORICE REPRODUCERE OPRITA.

RĂUL DIN FIRE.

I.

Frumoasă e și mult plăcută toamna cea do-
 moală și darnică!

Primisem însărcinarea de a face plan și de-
 vis pentru un pod de peatră pe șoseaua din
 valea Buzăului și lucram de citeva săptămîni
 acum la Buzău, de unde puteam să ies, cînd
 cerea nevoia, la fața locului.

Drumejii ce trec peste poduri nu prea-și vor
 fi dînd samă, cu cită bătaie de cap se zidește
 un pod și ce mulțumire e să-i faci planul.

Orî-și-unde-ai fi în lumea aceasta și orî-și-
 ce-ai voi să pui la cale, faci, dacă ții să fii
 mulțumit lucrînd, cum se cade ceeace faci,
 iar podul e cum se cade numai fiind și trai-
 nic, și ieftin, și frumos.

Toate aceste trei lucruri atîrnau, înainte de
 toate, dela alegerea locului, căci nu putea po-
 dul meu să fie nici trainic, nici ieftin, nici măi
 ales frumos decît fiind bine expus și pentru
 vedere, și pentru bătaia apei.

Am petrecut dar multe zile făcînd fel de fel
 de măsurători, ca să mă dumiresc asupra
 locului, pentru care am să croiesc planul, căci
 potrivit cu locul și cu împrejurările lui aveam
 să iau dimensiunile, să măsoz lungimea podului
 și înălțimea stîlpilor și să dau raza boltei.

Steam adeseori cu ochii 'nchiși și vedeam
 în gîndul meu podul așa, cum trebuia să fie
 dupăce va fi fost zidit, și, gîndindu-mi-l așa
 cînd ici, cînd colo, am ajuns în cele din urmă
 să-mi dau samă, că trebuie să schimb pe o
 întindere de vre-o șase sute de metrii mersul
 șoselei, dacă e vorba, ca podul să iasă pe pla-
 cul meu.

Nu era însă destul să fiu eu însu-mi convins
 despre aceasta, ci trebuia să-i conving și pe

superiorii mei, ca să-î înduplec a primi planu
 ce voi fi croit. Trebuia dar să fac măi multe
 planuri și măi multe devise și am început alte
 măsurători la fața locului pentruca pe temeiul
 lor să fac socoteala cheltuielilor.

Lucram întins și fără de astîmpăr, ziua la fața
 locului, iar sările pînă 'n noaptea tîrzie la masa
 mea de brad — încit numai în pripă, ca printre
 picături, măi ajungeam să-î răspund nevestei
 mele, care se 'ntorsese de 'nceputul anului șco-
 lar cu copiii dela Slănic, unde petrecuse vara,
 și-mi făcea 'n scrisorile ei muștrări, că-mi perd
 timpul cu nimicuri de ale mele.

Ca să scap cit măi curînd de gura ei cea
 rea, mă sculam cu noaptea 'n cap, căci de citva
 timp zilele erau posomorite și ploioase.

„Azi o să dea bruma“, — imi zisei într'una
 din zile.

Peste noapte se răzbunase, și pela cincî,
 cînd m'am pomenit, stelele scinteiau a ger pe
 întinsul senin al boltei cerești.

În curînd s'a lăsat însă o ceață deasă, încit
 vederea abia măi putea să pătrundă la depăr-
 tare de vre-o sută de pași, iar pela zece, cînd
 soarele, răzbind, a 'nceput să risipiască ceața,
 s'a făcut una din acele frumoase zile de toamnă,
 care numai la poalele despre Dunăre ale Car-
 paților sînt cu putință și stîrnesc și 'n cel măi
 greoi om dorul de ducă.

Mă uitam prin fereastra acum deschisă și nu
 mă măi ținea locul.

Mă vedeam, copil, desghiocînd nucile bătute
 cu prăjina cea lungă ori adunînd în coș prune-
 nele brumării, auziam fâșiitul frunzelor uscate
 la culesul porumbului ori chiotele voioase la
 storsul vinului, mă vedeam ascultînd serile po-

vești la focul cazanului, în care clocotia lictariul de prune, — îmi reamintiam mulțumirile copilăriei mele și nu mai puteam să lucrez cu toată inima înainte. — Aș fi plecat fără ca să mai stați pe gânduri, dacă nu mi-ar fi sunat în urechi mustărele nevestei mele.

„Și totuși, — îmi zisei în cele din urmă, — trebuie să ies la fața locului.“

N'aș fi fost în stare să dau răspuns lămurit, dacă cineva m'ar fi luat repede și m'ar fi întrebat, de ce anume trebuie să ies, — dar am ieșit — chiar nu 'n căruță, ca de obicei, ci pe jos, ca să fac economie de cițiva lei.

Deși nu dăduse bruma, cîteva zile de-a rîndul fusese cam rece, și pe ici pe colo adierea ușoară scutura cîte una din frunzele îngălbenite ale popilor.

Mă cuprindea un fel de înfiorare duiosă cînd le vedeam fluturînd în căderea lor prin văzduh, și mai ales după ce am ieșit în cîmp deschis mi-am domolit pasul, ca să mă bucur mai îndelung și mai în tihnă de frumseța zilei.

Înainte de a mă apropia de marginea unui crîng de pe coasta dela dreapta drumului, se juca alergînd peste pajiște o fetiță de vre-o cinci-șase ani, iar mai la o parte stetea un domn, pe semne tatăl ei, și-o urmăria în toate mișcările ei. Iar mă cuprinsese 'nduioșarea.

„Sărmanii mei copii! — îmi zisei. — Cum nu pot și ei să aibă mulțumirile, pe care le-am avut eu la vîrsta lor!?“

Îmi singera inima știindu-i înjugați în aierul îmbicsit al orașului, jucîndu-se prin curtea strîmtă ori stînd îndesuți pe băncile școlii.

Deodată domnul acela se 'ntoarse spre mine uitîndu-se stăruitor, cum te uiți cînd ți se ivește în preajma vederii cineva, pe care-l știi bine, dar nu l-ai mai văzut de mult și stai la îndoială.

Nu puteam să-î văd fața, dar după statură și după mișcări mi se părea cunoscut, un vechiu și bun prieten, pe care nu-l mai văzusem de vre-o douăzeci de ani.

„Da! — îmi zisei stînd încă la îndoială, — Duțu e! — Dar cum a ajuns el aici!?“

Studiaserăm împreună la Viena, — el la facultatea de filozofie, iar eu la politehnică, și era, tînăr de o veselie neistovită și cu porniri poetice, mult iubit de toți.

El porni în cele din urmă cu pas hotărît, dar domol spre mine.

„Bine, omule, — îmi zise, — dar tu cum ai ajuns aici?“

Era el, dar nu cum îl știam eu. Slăbise, mi se părea îmbătrînit peste măsură, și-o obo-seală sufletească se oglindia 'n fața lui suptă și veștedă.

„Eu ca eu, — îi răspunsei, — dar tu ce cauți la Buzău?“

El se uită nedumerit la mine.

„Cum? — grăi. — Nu-mi vine să cred, că nu știi. — Nu-ți vei mai fi aducînd aminte. Erau pline toate gazetele, sînt acum vre-o 15 luni...“

— Arareori îmi rămîine timp să citesc gazete!“ — îl întrerusei.

Dacă erau pline gazetele, trebuia să fi fost la mijloc vre-un scandal, despre care oameni cum se cade nu vorbesc — decît poate cu multă cruțare. Tîind dar să nu-l jignesc prin reamintiri pentru el dureroase, nu mai stăruii.

„Mă bucur, — urmaș schimbînd vorba, — că împlinirea a făcut să ne vedem după un timp atît de îndelungat și într'o zi atît de frumoasă.“

— Frumoasă, — întimpină el, — n'aș putea să zic, că e...“

Ochii lui se 'nvioară și iar eși din ei la iveală omul avîntat pe care-l știam eu.

„Îmi place, ce-î drept, — urmă dînsul, — fiindcă se potrivește cu starea mea sufletească și frunzele 'ngălbenite, care se scutură una cîte una, mă mîngăie prin căderea lor. Frumoasă însă numai ziua de primăvară poate să fie.“

— Uite, — îi răspunsei, — eu n'am fost niciodată 'n stare să iaș parte la bucuria ce-î cuprinde pe oameni în fața desprimăvării.“

El dete oarecum zănatîc din cap.

„Asta poate să fie adevărat, dar nu dovedește nimic, — răspunse el. — Tot frumos rămîine albastrul cerului primăvăratic, tot plăcută e adierea blîndă, care topește zăpezile rămase prin adăposturi, și e multă dulceață 'n razele soarelui, care, desmorțindu-le toate, face să 'ncolțiască iarba și să se desfășure mugurii. Adevărate podoabe ale firii sînt, — urmă el luîndu-și avînt, — și florile ce se ivesc pe ici pe colo din ce în ce mai dese și mai felurite, și fluturii ce zboară fără de astîmpăr, căutînd adăpost pentru progenitura lor priincios, și păsările ce cîntă voioase prin crînguri cu frunziș fraged.“

— Bogată e fără îndoială, — îl întrerusei, — și plină de farmece totdeauna lumea lui Dumnezeu și mai virtos încîntătoare trebuie să fie în timpul, cînd toate 'ntrîna saltă pregătindu-se de nuntă; pe mine însă mă încîntă mai mult toamna, cînd toate-și dau rodul și intră după munca săvîrșită în repaos. — Ne dă, ce-î drept, — adăugai, — primăvara dulceața nădăjduirii, toamna însă ajungem la liniștea 'mplinirii.“

— Niciodată nu putem s'ajungem, — strigă el. — Toamna e timpul desamăgirilor!

— Numai pentru oamenii lipsiți de cumpăt, care rivnesc la prea mult! — îi răspunsei eu.

— Cel ce știe să se mulțumiască cu puțin are totdeauna prea mult.“

Duțu dete iar din cap.

Îl atinsesem — fără ca să-mi fi dat samă — unde era mai simțitor.

Deprins a le lua toate în sens figurat și a le raporta la sine, el lua vorbele mele drept o muștrare, pe care o socotia nedreaptă.

„Eū n'am rîvnit și nu rîvnesc nici măcar la cea ce mi se cuvine, — grăi dînsul mîhnit, — și numai desamăgiri amare-mi umplu viața.

— Dar eū nu la tine m'am gîndit zicînd ceea ce zisei, — întîmpinai mîhnit și eū de a-l fi jîgnit.

— Mă gîndesc însă eū la mine însu-mi, — grăi dînsul, — căci omul trecut prin grele încercări tot deauna se gîndește la sine și toate din punctul de vedere al propriilor sale suferințe le judecă. N'ai, prietine, dreptate, — urmă el liniștit. — Viața omului nu atîrnă numai dela el însu-și, ci și dela aceia, cu car și-o petrece. Nu ți-s' a întimplat niciodată să vezi trecînd înaintea ta oameni, ale cărora vrednicii le socotești mai pe jos de ale tale ?

— Nici odată aceasta nu m'a mîhnit, — îi răspunsei. — Aū și ei ale lor, în care sînt mai presus de mine. Știu mai bine decît mine să între 'n voile celor puternici, aduc jertfe pentruca să întreție legături în așa zisa bună societate, își calcă pe inimă lingușînd, slugărîndu-se ori făcînd servicii nemărturisite, abuzează fie de slăbiciunile, fie de bunăvoința, fie de strîmtoările altora : li-se cuvine o răsplată petru asemenea silințe grele, și n'am să mă supăr, dacă ei o primesc.

— Aī multă dreptate, — imi răspunse el. — Tot așa ziceam și eū cînd oameni de nimic imi treceau înaintea. Ce faci însă cînd ei îți ajung superiori și, nefiînd în stare să te înțe-

leagă, îți fac o mulțime de neajunsuri, ca să-și arete superioritatea și să te facă să simți, că le ești supus ?

— Eū ! — îi răspunsei zîbind, — imi fac treaba cum o pot, rabd și rid.

— Și eū, — răspunse el. — El însă nu te iartă : îți pune la îndoială și priceperea și buna credință, te bănuiește, te calmăiază, te năpăstuește, se folosește de toate meșteșugurile lui, ca să te umiliaască ori să-ți facă viața nesuferită.

Ce faci atunci ?

— Nu măi rid, — îi zisei, — dar, tot rabd. Nu las eū, ca oameni de nimic să-mi strice viața.

— Hei, dragul meu, — grăi dînsul zîbind cu amărăciune. Am trecut și eū prin mahalaua, în care stai tu. Toate le suferă omul și le rabdă toate cîtă vreme în coliba lui e cald iarna și vara răcoare. Pine uscată și apă rece să ai și rîzi de toate nevoile vieții și de toate răutățile oamenilor dacă 'n casa ta găsești liniște și voință de bine : atunci însă, cînd ți s'a zdruncinat și viața casnică, toate te jîgnesc, tote ți se par înmii de nesuferite, toate ți se adună mereu în gînd și te miră, de unde mai ai puterea, ca să porți greul

N. Grigorescu : Cap de studiu.

vieții.“ — — — — —

Era 'n vorbele lui și 'n glasul, cu care le rostia, atîta durere adevărată, încît mă simțiam nemîngăiat de-al fi tulburat prin vorbele mele.

„Mă iartă, — îi zisei, — dar eū nu pot să te înțeleg, căci nu știu, cum ți s'a zdruncinat viața casnică și, — adăugaī în grabă, — nici nu stăruī să mi-o spuī aceasta. — Văd, că e adîncă rana, pe care ai primit-o, și nu m'aș ierta însu-mi pe mine dac'aș mai zgînduri-o.

— Numai bucurile cresc, — durerile scad

cînd sint împărțășite, — îmi răspunse el. — Se plînge cel-ce suferă și-l mîngăi ascultîndu-î plîngerea. — Nu, mustărîi n'ai avea să-ți faci, dar nu e aici locul, nici e acum timpul să-ți stric plimbarea cu jeliurile mele. — Lio! — strigă apoi întorcîndu-se spre fetița, care se oprise la oarecare depărtare și se uita cu ochi mari la mine.

Era leită tatăl ei, dar bălană și avea față gingașă, plîpîndă, de o frumșeță uimitoare.

„Uite! — îmi zise el, — de acest fir subțirel îmi mai atîrnă viața. — N'aș mai avea nici un rost în lume, dacă n'ar fi ea.“

Mă cutremuram cuprins de fiori. Aveam și eu cinci copii — tot unul ca unul, să spargi zidurile cu ei, și tot mi se strîngea inima de cite ori mi se părea, că vre-unul dintre dinșii nu mîncă cu destulă poftă, nu e destul de neastîmpărat ori nu are somnul destul de neliniștit, tot mă rugam toate sările lui Dumnezeu să mi-î ție întregi și sănătoși: ce trebuie să fie în inima acestui om, care avea un singur copil și-l vedea și pe acesta atît de frumos și de plîpînd!

„Și mama ei a murit? — întrebați cu un fel de sfială copilărească.

— Măi rău, — grăi Duțu, — ne-a părăsit! — s'a dus! — s'a ticăloșit!“

II.

Una din mulțumirile vieții mele e să stau sările de iarnă pe'nfunerec de vorbă la gura sobei, și cele mai frumoase clipe ale vieții mi le-am petrecut vorbind așa amîndoi despre toate nimicurile, în vreme ce copii ni se jucau la picioare, pînă ce nu cădea biruiți unul după altul de somn.

Așa steteam și cu Duțu, care venise să mă vadă înainte de plecare.

„Mi se pare lucru peste putință, ca un om atît de vesel, cum te știu eu, — îi zisei, — să nu-și vie în cele din urmă în fire.

— Tocmai veselia mi-a mîncat capul, — răspunse el. — Aveam eu destulă minte, ca să-mi dau seamă, că nu fac eu pentru dînsa și nu face nici ea pentru mine. Prea se știa frumoasă prea îi plăcea să se gătiască, prea-i umbla gîndul la petreceri, prea îi șopirliat ochii 'n cap, dar era mereu voioasă și plină de haz, petreceam bine împreună și-am prins în cele din urmă slăbiciune unul de altul. Am și avut timp de cîteva luni de zile o viață, pentru care puteam să ne pizmuiască și ingerii din cer.

— Și cum ați venit lucrurile de vi s'a stricat rostul? — îl întreprusei eu.

— Foarte firește — răspunse el. — Noi bucovinenii sîntem, precum știți, oameni deprinși cu buna rînduială. Ținem, să le punem toate

la locul lor, să facem fiecare lucru la timpul lui, să nu amînăm nimic de azi pe mine și să ne facem datoria pînă 'n cele mai mici amănunte. Lipsiam dar aproape toată ziua deacasă, sara ei i se uria așa singură, fiind că n'avea destulă cultură, ca să-și poată petrece timpul și singură.

— Asta să n'o zici — întimpinai eu. — Nu cultura, ci spiritul casnic îi lipsia. Femeii, care își iubește casa, nu i se urește nici odată și ori și cit de mică i-ar fi casa, zilele i par totdeauna prea scurte. Mie nu odată mi se 'ntimplă, că, viind acasă, nevastă-mea, supărată de a nu-și fi isprăvit încă treburile, mă primește cu vorbele: Iar ai venit?“

— E fără îndoială și asta, — grăi dînsul, — și înțelegi prea bine, că trebuia în cele din urmă să ajung a-mi da pe față nemulțămirea. Lipsa purtării de grijă pentru ale casei, mă strîngea de gît. Cînd i-am mărturisit-o însă aceasta, ea mi-a dat răspunsul, că n'a intrat slujnică la casa mea și mi s'a plins c'o țin închisă și n'o duc în lume.

— De! — zisei. — La asta trebuia să te gîndești de mai înainte. Femeia tînără și frumoasă vrea să fie gătită, plimbată și arătată.

— Să fie! — grăi dînsul, — dar nu într'o lume ca a noastră, în care toți se amestecă de-a valma și bogăți și săraci, culți și inculți, boier și burtă-verde se adună, ca să-și facă unii altora viața nesuferită. O duceam bucuross, căci îmi place și mie să stau în oarele mele libere de vorbă, cu oamenii de sama mea. Aceștia însă sint puțin și-i păreau ei anoști. Voia să fie dusă în lumea cea mare, vara la grădină, la curse, și 'n vilegiatură, iar în timpul iernii la teatru, la soarele și la baluri. . .

— Nici de acestea nu puteai să scapi, — îl întreprusei — și singură nu puteai s'o lași, căci soțul e dator să-i fie soției razem în toate împrejurările vieții.

— Am dus-o, — urmă el ridicînd glasul, — am dus-o! Mă innăbușia atmosfera seacă, în care intram cu ea, străin, ca 'n surghiun, mă simțiam în lumea dorită de dînsa, dar am dus-o și am muncit gîfîind, ca sa-i pot da gătelile „de rigoare“, m'am băgat în datorii, ca să-mi pot „monta“ casa potrivit cu exigențele celor ce veniau să ne vadă, am lipsit dela datoriile mele, ca să-mi fac timp pentru împlinirea formelor de bunăcuviință, m'am batjocorit însu-mi pe mine schimbînd vizite cu oamenii, pe care în fundul inimei mele îi desprețuiam.

— De aceasta nu poți să scapi, — îl întreprusei iar, — și-ai fi nedrept dac'ai zice, că numai la noi e așa. Pretutindenii oamenii se 'ngrădesc în forme convenționale, care sînt împreunate cu multe cheltueli și cu mare pierdere de timp.

— Fără indoială, — întimpină el, — dar aiurea oamenii ca mine, care n'au nici averi mari, nici timp de perdut, nu intră în atingere cu cei ce stăruie asupra acestor forme.“

— Aceasta nu ține de altminteri mult, — îi zisei. — Vin unul după altul copii, să ngrămădesc nevoile, și pierd încetul cu încetul pofta de petreceri.

— Nu, domnule! — întimpină el. — Am avut copila pe care o știi, și ne era dragă, de nu mai puteam, par' că, să ne departăm dela leagănul ei. Încurind am început însă s'o lăsăm în seama slugilor. Îmi sîngera inima, cînd o vedeam, că tinjește; tocmai de aceea însă ea era pentru noi un izvor de neliniște și de muștrări. E lucru firesc, că mai cîrînd, ori mai tîrziu s'a găsit un prietin binevoitor ori o confidentă sinceră, care i-a spus, ce are să facă, pentru ca să scape 'n viitor de asemenea greutăți. Nu ori-și-cine lasă să i se strice pofta de petreceri!“

Mă plecăi să iaș citeva bucăți de lemne, ca să le vîr în sobă și să scap astfel de nevoia de a-mi da părerea.

„Da, urmă el, după ce mă ridicăi iar, și în vremea ce noi alergam după plăceri, prietenii mei de mai nainte, de care încet cu încetul mă înstrăinasem, au început să șoptească între dinșii și să-mi facă socotelile, ca să se dumiriască, de unde voi fi scoțînd eu banii, ca să acopăr cheltuelile vieții, la care mă dedusem. „E nspăimîntătoare gura lumii!“ — suspină el — făcînd o mică pauză. O secătură, un fleac de om, cu care nu stai de vorbă, fiindcă n'ai ce se vorbești, dar un palavragiū, cere știe toate nou-tățile, se gătește după cel din urmă jurnal, înșiră pe degete toate regulele codului de etichetă, se viră pretutindenī, stăruie cu o îndrăzneală neînfrîntă, li se face tuturor indispensabil și ajunge în cele din urmă departe, un oarecare Costică Pilescu prinsese un fel de slăbiciune de noi, adecă de dînsa. Era deputat, avea trecere pretutindenī, — umbra de braț cu prefectul, ba chiar și cu ministri, dispunea totdeauna de bilete și de invitațiuni, făcea servicii de mijlocitor, obținea favoruri și împărția slujbe, iar prin saloane și pretutindenī, unde se aduna lumea, punea ca cel mai priceput lucrurile la cale. Venia pe la noi, ne n'fîlînam adeseori cu ei, își da multă sllință să ni se facă plăcut; nu am avut însă nici odată cuvinte de-al socoti prea îndrăzneț ori de-al bănu de rele intențiuni. Lumea însă, lumea, care vede cu miș de ochi, și vorbește din miș de guri, lumēa știa, că el este acela, care poartă cheltuelile, iară eu mă fac ca nu știu nimic. Spune-mi te rog: ce-ai face tu în ziua, cînd ai afla, că așa te judecă lumea?“

Eū stătui citva timp strîmțtorat.

„Nu știū, — îi răspunsei. — Mi se pare lucru peste putință, ca să ajung în asemenea situațiune urită.

— Dar dac'ai ajunge? — întrebă el stăruitor. Ce-ai face, ca lumea să ți se încredințeze, că i-a făcut și ei, și lui o mare nedreptate și că tu nu ești nici prost, nici mișel?

— E fără indoială greu, să ieī o hotărîre binechibzuită, — răspunsei, — cînd te afli în mijlocul unor oameni, cari iaū mișelia drept lucru firesc, și caută păcate la alții, ca să le acoperă pe ale sale. Eū cred însă, că și de astădată cea mai bună scăpare era răbdarea îndelungă: te retrăgeai încetul cu încetul din societatea, în care ai făcut atît de triste esperiențe, și așteptai, ca lumea să se convingă, căci se convinge în cele din urmă, totdeauna se convinge lumea despre adevăr.

— Poate că da, dacă n'ar fi fost prea tîrziu, — grăi dînsul adînc mîhnit. — Nevastă-mea mai avea însă și dorința de a face o călătorie, cel puțin pînă la Viena, despre care atît de adeseori îi vorbisem. Țineam să-i fac și plăcerea aceasta, dar abia-mi mai făceam iluziunea, că voi putea. Îți inchipuești dar, ce plăcūlă surprîndere a fost pentru mine, sint acum doi ani, încunoștințarea, că ministerul mi-a dat însărcinarea să-i fac un studiu asupra școlilor din Elveția. — Am făcut călătoria dimpreună cu nevastă-mea, am vizitat o mulțime de școli și mi-am făcut studiul: Lumea era însă sigură, că întregă această misiune a fost pusă la cale de el, ca să poată petrece cu dînsa nesupărat de nimeni în străinătate.

— Gîndul acesta se impune, — grăii eu. — V'ai întîlnit în străinătate?

— Nu, — îmi răspunse el cu hotărîre. — Nici odată, nicăiri. Nu mă 'ndoiesc nici eu, că 'n urma mijlocirii lui am fost trimis în misiune, dar el n'a voit nici odată să mi-o mărturisească aceasta.

— Curios om, — zisei eu.

— Foarte curios și foarte mișel, grăi dînsul însăprît. — Nu mi-o mărturisia mie, dar i-o făgăduise și ei și li se lăuda tuturor, că a petrecut foarte bine în timpul lunilor de vară, făcînd ca lumea să creadă, că cu noi a petrecut.“

Eū sării ca n'șepat de-o vespe 'n picioare. Mi se părea peste putință, ca 'ntr'un om să fie atîta mișelie.

„Oamenii aceștia aū teorie — urmă el, — și practică. Ca să strici o femeie, își zic ei, trebuie înainte de toate, să intri în intimitate cu ea, să-i ieī rușinea firească, apoi să-i strici reputațiunea. Faci ce vrei cu ea, după ce a ajuns să-și zică: De ce să fiū eu nevastă și să-mi păstrez cîntea, dacă lumea tot mă socotește ușuratic! Te 'ntreb: ce faci cu un asemenea om? —

— Tu ce-ai făcut îl întrebai eu.

— Ce puteam să fac? răspuse. Dacă era vorba, ca lumea să se 'ncredințeze despre adevăr, trebuia să provoc o discuțiune publică. — Am luat dar un pistol și-am tras în plin teatru asupra lui, apoi nenimerindu-l am sărit la el cu pumnii și i-am tras pină ce nu l-am lăsat întins pe jos.

— Bine, — îi zisei, — dar aceasta e mai mult decît scandal. N'ai fost tras în judecată, pentru tentativă de omor?

— Tocmai aceasta e ceea ce voiam, — grăi dînsul. Puțin îmi păsa de pedeapsă: țineam să se vorbiască, să se scrie prin gazetă, să am ocaziune de-a expune adevărul în fața juraților care sînt și ei oameni, ce țin la cinstea casei lor. N'am avut însă parte nici de aceasta, — urmă el rîzînd cu amărăciune. — Mi s'a făcut un început de instrucțiune; îndată ce a ieșit însă la iveală, că în afacere sînt încurcați și oameni cu mare trecere, s'a făcut toată treaba mușama, și m'am ales cu norocul de-a fi fost mutat în interes de serviciu aici, unde-mi măi place.

Și dînsa n'a voit să vie cu tine; îl întrebai eu cam sficios.

— Nu! — răspuse el scurt. Dar aceasta nu mă măi doare. — Ce fac însă cu nenorocita mea de copilă, care are mamă și nu are și o se se rușineze deciteori își va aduce aminte c'a avut-o!?

— Din iubire cătră dînsa ar trebui să le faceți toate uitate — stăruii eu.

— Așa zic și eu! — răspuse el, — dar nu zice și ea așa. — Nu măi are viața mea nici un rost și mă cutremur, deciteori mă uit la sărmana mea copilă.

III.

Fusesem viū atins de soarta vechiului meu prietin, pe care-l știam om, ce-i drept, cam ușuratic, dar foarte cum se cade, mă gîndiam după întoarcerea mea dela Buzău mereu la el și adeseori vorbiam despre dînsul cu nevastă-mea stînd serile la gura sobiei în vreme ce copiii își făceau în odaia de-alături meditațiunile ori lucrau la temele lor.

Eu îl făceam de obicei vinovat pe el, căci soțul e răspunzător pentru bunul nume al soției sale și trebuie să priveghieze cu neadormire; nevastă-mea însă o găsia pe dînsa vinovată și nu o dată ajungeau între noi lucrurile pină la supărare.

„Voii bărbații, — îmi zicea dînsa, — le luați toate ușor fiindcă sînteți de capul vostru, alergați prin lume și vă consolați în curînd. Ce e pentru voi o femeie!? Lac să fie, am auzit adeseori zicîndu-se, că broaște sînt destule!

Femeia însă trebuie să fie cu ochii 'n patru, căci e perdută, dacă și-a stricat casa și și-a pierdut bunul nume. De Duțu al tău nu mi-e mie. Mine-poimîne se bucură c'a scăpat, își începe viața din nou și poate s'o ducă mai bine.“

Asemenea vorbe mă scoteau din sărite.

„Cum îți inchipuești, — ziceam, — că o rană atît de adîncă se măi poate vindeca!?

— Sănătos să fie, — răspundea dînsa rîzînd, — că toate le birue sănătatea. Ori și cît de milînit ai fi, dacă ai stomah bun, mininci cînd îți vine pofta de mîncare și te simți bine după ce ai durmit cu temei.

— Aceste, — îi ziceam eu cu răutate — sînt vorbe de femei, care-și petrece viața 'n cămară și 'n bucătărie, în iatacul copiilor și ștergînd pravul prin casă. Par'că numai mîncînd își petrece omul viața și durmind!?”

Ea se ridica și trecea 'n odaia de alături, ca să vadă, ce măi fac copiii.

„Da, Domnule! — îmi răspundea apoi la întoarcerea ei. — Mîncînd trăește și durmind. Celalalte sînt toate nevoi și nimicuri, care nu prețiesc nimic, dacă nu ești sănătos. Îmi iaū voia de-a-mi inchipui, că bucătăria mea și cămara mea și celalalte ale mele sînt lucruri măi importante decît podurile tale, care ar ieși foarte proaste, dacă n'ai lucra cu voie bună la ele, iar voia bună de ai din casă o ai.

— Nu se poate oare să nu le raportezi toate la tine însa-și!? — întimpinam eu. — Vorba nu era de mine și de tine, ci de acel om cum se cade, căruia i s'a stricat viața.

Tocmai fiindcă de dînsul era vorba, — grăia dînsa, — îți spun, că nu i s'ar fi stricat viața dacă și dînsa ar fi fost femeie cum se cade și ar fi știut, ce mare plăcere e să stai la cămară, în bucătărie și 'n odaia copiilor, să deritești prin casă și să porți grijă, ca ai tăi să fie totdeauna sănătoși și 'n voie bună.“

Așa vorbiam adeseori, căutam totdeauna de prin gazete știrile dela Buzău și așteptam cu oarecare nerăbdare sosirea primăverii, ca să plec la Buzău spre a pune la cale executarea planului, care fusese aprobat, și să mă 'ntîlnesc iar cu prietinel meu, pe care-l lăsasem atît de sătul de viață.

Pe la sfîrșitul lunii Februarie a căzut însă guvernul și planul meu a fost pus la dosar. Noii mei superiori erau contra podurilor de piatră și stăruiau pentru poduri de fier, care sînt măi moderne.

Mă durea inima de cheltuielile ce se făcuseră și de munca, pe care o pusesem, dar n'aveam ce să fac și am început să studiez măi cu dinadins podurile de fier.

Nevastă-mea însă nu putea de loc să se împace cu gîndul, că n'are niciodată să vadă și

în aievea podul de piatră, care-î plăcuse mult în desemnul făcut de mine. I se părea lucru peste putință, ca oamenii în toată firea să lase 'n vînt cheltuelile făcute și să-și bată astfel joc de munca săvîrșită de mine cu atîta dragoste.

Încă mai viuă i-a fost apoi su-părarea pe la sfîrșitul lunei Apri-lie, cînd am fost însărcinat să plec, ca să ia'u dela o fabrică din Germania în primire materialul pentru opt poduri de fier.

„Auzi batjocură! — striga dinsa — Tu ai făcut poduri de piatră și tot tu să alegi și materialul pentru poduri de fier! Mai bine lipsă!

Nu vi-e rușine!? — Bărbați sintenți voi!? — Dacăși ști că copiii mei o să ajungă funcționari ca tine, le-ași suci gîtul!“

Toate aceste mi le spunea însă făcîndu-mi geamantanul și dîndu-mi povețe, cum am să fiu pe calea ferată cu băgare de samă, ca să nu lunec, să nu răcesc, ca nu cumva vre-un pungaș să-mi fure banii, cum am să-mi aleg odaia prin oteluri, cum am să-mi aleg buca-tele prin restauranturi, cum am să grăbesc, ca să nu-mi perd timpul de geaba și să mă întorc cît mai curînd acasă, căci ea rămîne cu copiii și are să fie cu gîndul mereu la mine...

Eram, se 'nțelege, și eu cu gîndul mereu la dinsa după ce am plecat și grăbeam, ca să scap cît mai curînd. Un lucru era însă peste putință: trăisem atîta timp în Viena și n'ași mai fi fost eu însu-mi eu, dacă nu m'ași fi oprit, ca să văd, acum, pe la începutul lunei Mai, așa 'n pripa trecerii, Praterul, parcul dela Schönbrunn și grădina Belvedere.

Era frumos albastrul cerului primăvăratec și plăcută adierea vîntul, era multă dulceață în razele soarelui...

„Tot are dreptate Duțu, -- îmi zisei; — are și primăvara farmecele ei, și sufletul ți se înalță, inima ți se înveselește în fața nuntirii a toate.“

De-odată rămăsei ca trăznit din senin.

Înainte mea, la cealaltă parte a aleii largi

N. Grigorescu: Cîrciumă la drum.

din parcul dela Schönbrunn, trecea Duțu du-cînd de braț o femeie tînără, frumoasă și ve-selă ca un sticlete ce cîntă 'n bătaia soarelui.

„E peste putință! — îmi zisei aducîndu-mi amînte de vorba nevestei mele.

Era însă el, chiar el, în carne și în oase așa cum îl știam, dar atît de perdut în ale lui, încît ar fi putut să se împedice de mine fără ca să-și dea samă, că m'a mai văzut în viața lui.

Trecui iuțindu-mi pasul spre dînsul și-î eșii în cale, apoi mă oprii în fața lui.

„Aa! exclamă el ca speriat din somn. Dar tu cum ai ajuns aici!?”

— Eu ca eu, — îi răspunsei rîzînd, — dar tu!?”

— Îți prezent pe nevastă-mea!“ — grăi dînsul făcînd un pas înapoi, ca s'o pot vedea mai bine.

Nevasta lui!? — Eram foarte strîmătorat. Acea, pe care o știam eu, ori alta? Așa ori așa, mă bucuram din toată inima.

„Mă bucur, — zisei, — mult mă bucur. Dar copila, adăugaî apoi cam cu jumătate de gură, — ea ce-ți face?“

O adîncă duioșie se revărsă peste fața lui pînă acum atît de veselă.

„Lia nu mă trăiește, — răspunse el scurt.

— A scăpat, sărmana!“ — îmi zisei eu, și n'am mai turburat fericirea n'ilor căsătoriți.

Sănătos să fii și cu inima curată, că toate le treci!

Ion Slavici.

CÎNTEC.

Noaptea, cînd tăcerea-și spune
Somnoroasa ei poveste,
N'auzi sufletu-mi atuncea
Colindînd pe sub fereste?

Și cînd somnul se trudește
Genele să ți-le 'mbine,
Spune-mi, nu mi-l simți, iubito,
Cum s'apropie de tine.

Cum s'apleacă să se 'mbete
De al gurei tale mir?!...
Flutur... o să-l prindă ziua
Adormit pe-un trandafir...

Zaharie Bărsan.

RĂMIÎ . . .

O, nu ești tu de vină,
Rămii, căci soarele-a apus . . .
Vai, simt că 'n lumea ta senină
Un dor de umbră ți-am adus.

Sint taine mari și-atit de sfinte,
Cît nu le poți mărturisii;
Ți-e zguduîtă 'ntreaga fire
De-un dor nebun de-a le trăi . . .

Și totuși, cînd te simt aproape,
Cu farmecul tău nedescris,
Un pas, un tremurat de pleoape . . .
Și taina vieții-mî pare vis.

Maria Cufan.

«|» □ «|»

POPA TUĐOR.

Cînd să iasă pe porțiță, Gligor diacul se întoarce deodată privind drept în ochii preotului. Cuvintele însă i se opriră în gît, și numai după ce-și plecă capul putu să zică cu glas moale: „Să ierți, Sfinția Ta, dar ași zice și eū o vorbă. Uite dta . . . hm. Vreaū să zic e păcat să . . . Fă-ți inima mai veselă, Sfinția Ta! Știi cum zice din Evanghelie: „Omul ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului.“ Și de ce să ne amărîm și viața cîtă ni-e dată? Că iară zice din Evanghelie: „Nici un fir de păr nu cade fără știrea Tatălui din cer.“ — Vezi, — citi-s de bătrîn, da-s prost, Sfinția Ta! Că mă pun eū să-ți dau învățături și pilde. Nu le știi dta? Doamne, de le-ar ști toți popii de pe lume așa! Atunci eū cred că pe lumea cealaltă nu ar mai fi iad. Dar pîrinte, de una mă doare pe mine! Cum plîng slujbele dtale în biserică! Să ierți, Sfinția Ta, dar fă-ți inima mai veselă“

Gligor își săltă clichina pe umeri și plecă fără să se mai uite la preot. De mult i-a zăcut lui pe suflet să-i vorbiască odată. Dar nu așa, o Doamne, nu așa. Și-a fost încheșat în mințe o căzanie întregă, cu pilde din Evanghelii și scrisorile sf. Pavel. Și de multorii i s'a încălzit inima, spunînd cu gîndul căzania aceea de mîngăere. Azi a venit la popa cu niște trebii: să vadă pîrintele niște contracte, ce el — diacul — nu le poate chiar bine descurca! Adecă le cunoștea el bine, dar părea că-i tot spune cineva: Diece, tu ești în biserică al doilea după popa, și dacă împărțiți prescurile, s'ar cădea să-l mîngăi cel puțin, dacă nu-i poți lua durerea. Și pînă ce preotul îi talmăcia scrisorile, cu capul plecat pe șire, Gligor a simțit de multorii cum i se ridică ca un nod în piept și i se oprește în gît, — da să se ridice, dar înghița cu greū nodul, și iar se așeza, cu ochii ațintii în pămînt. Abia acum cînd să iese a învins, și iată că cu ce s'a ales. Mai bine nu zicea nimica! Și Gligor, gîndindu-se cît e de slab de inger, mergea încet pe ulița strîmtă, perzîndu-se în negura deasă, ce nu se ridicase de peste sat.

Popa Tudor a văzut el bine, că nu pentru scrisorile acelea l-a căutat diacul așa de dimineață, a văzut inima bună și miloasă a bătrînului, dar nu înțelegea, ce rost să aibă cuvîin-

tele acelea ale diacului. Închise liniștit porțița și trecu în grădină. Curtea e așa de goală și așa de aproape de casă!

Cărarea dintre meri, cu iarbă roșcată, umedă, pare că e căptușită cu blană de vulpe. Ca de o adiere depărtată, frunzele galbene tresar în merii bătrîni, cite unele cad liniștite, plutind, altele se dau repede peste cap, ameteite de înălțimea din care vin și de prăpastia în care ajung. Între crengi fire lungi de paianjen, înlăcrimate, — pline de mărgele mărunte, fine, albe. — Tuțele de strugurași sint negre, podoaba de frunze s'a scuturat de mult, și numai holbura se mai vede întunecată pe unele gătejuțe noduroase. A fost, da, roadă din belșug în anul ăsta pe meri. Galbine ca aurul și rumene în obraji — ca fetele mari — doisprezece saci de mere s'aū coborît în pivnița popii, de să nu bei pe lumea asta nimic numai să mergi acum acolo și să te imbeți de mirosul lor.

Aici aū fost napî, dincolo curechi. Un hotar întreg! S'aū făcut bine și acestea. Știi niște napî de se mișca pămîntul la un pas cînd îl scoteai, — și niște căpățini de curechiu mari cît o căciulă ciobănescă și tari ca peatra. Napii is în groapă acum, căpăținile gem sub cei trei bolovani de piatră, pe cînd cercurile de fer abia mai cuprind pîntecele buții.

Mai la vale s'a făcut otavă bună. Fin n'a prea fost, că dase seceta de cu primăvară. Dar otavă ca strămătura, ști să nu lase un fir la primăvară oile cu meiî neîntăriți încă!

Și iată, în partea dreaptă pe dilmă, merii tineri, sădiți de dînsul. Rodesc și ei de vr'o trei ani și, Doamne, cum is de amare merele! Orî numai lui i se par așa! N'a putut să mînce nici cînd un măr întreg din aceste. Întii îi venia ășa niște gînduri depărtate, apoi răsăria deodată în lumină, într'o lumină albă, un chip de femee cu ochii negri, cu fața albă, albă; se uita la el cu priviri ce omoară, zimbă și se ascunde iar în negura de unde a eșit. Tudor sta înlemnit pînă vedea icoana, cînd aceasta dispărea, o durere rece îi încolțea inima și rămînea așa cu obraji de ceară, cu mărul în mînă. Vezi că merii aceștia i-aū sădit împreună, cu ochii umezi de bucurie, tremurînd de viața tină și de fericire, în razele învietoare ale

□ Sat de munte. □

soarelui de primăvară. Și sătenii se opriau în drum, că se vedea în grădina popii, și femeile se uitau pînă la grădelele gardului nou, cu streșină grea. „Tu, dragile mele, popa nost și preuteasa noastră, drăguții, că-s ca doi porumbași!”

Ce-a fost satul ăsta înainte cu douăzeci de ani? O adunătură. Sătenii spun că vai de capul lor, ce-a fost mai înainte. Și acum pune-te și numără plugurile și carăle ce ies pe ulița borșului, ori stăi colea în ocoale, cînd vine ciurda, și vezi cîți boi sînt cari cutează să se boncăie înaintea taurilor vineți, să scurme pămîntul cu lăstarele de dinainte și să izbiască cu maiul în fruntea bulbucată a taurilor!

Biserica, — că sta s'o sufle vîntul de pe mătura dela apus — acum e în mijlocul satului, luminoasă, curată, vecinic gătită de sărbătoare. Clopotnița neagră, putredă, stă și acum în cimiterul cel vechiu, dar turnul cel nou lingă biserică varsă unde de argint, îndată ce soarele a eșit de după pădurea frumoasă.

„Dragii mei, deaceia ne-a luminat D-zeu pe unii din noi mai mult, ca să putem da sfaturi tuturor, să cunoaștem cu toții unde e buba și să aflăm leacul.”

Cînd începea popa Tudor să se vorbească, apoi numai două muște să fi fost în biserică încă s'ar fi auzit cum sbîrnăe. — Se gîndia de multeori acasă: prea ești tinăr, Tudore, nu se cade să vorbești așa cu oamenii; las' pînă vei îmbătrîni. — Li venia așa cu sfială, cînd trebuia să certe. Dar zadarnic! Acum poate să simtă, poate să gîndiască așa, dar atunci, cînd după celea dintîi cuvinte ochii i se aprindeau, inima îi bătea tare, — nu mai era stăpin pe o astfel de judecată. Atunci i se părea că nici nu le vorbește poporenilor săi, că nu-l ascultă nimeni, — ci că departe undeva, poate pe-o cîmpie, ori poate înălțîndu-se în văzduh, își spune șie-și, ceceace simția și nu mai putea să ascundă.

Și cînd vedea că satul se pune la cale, cu chiuu cu vai, oricum, dar înaintea, atunci o lumină mare i se coboria în ochii albaștri, barba îi tremura din cînd în cînd nervos, se apropia de preuteasa și-i zicea cu glas curat: „așa-mi ești de dragă, Marie!” — și-i venia în răstimpuri așa un gînd, că îngerul păzitor al lui nu poate să fie decît femeia asta.

De citeori s'a plimbat el neliniștit de mulțămire, aici pe cărarea asta. Și cînd preuteasa, găfindu-și înclul, venia sfiicioasă în grădină, Tudor își deschidea larg brațele să-și cuprindă toată fericirea.

Da, fericirea! De citeori nu s'a gîndit Tudor pînă a nu cunoaște pe Maria: ce-i fericirea? Și nu a știut nici-cînd să răspundă. Cînd se-adau amîndoi, iacă aci pe lavița de sub nucul bătrîn, să-l fi întrebant cineva: Părințele — că era popă tinăr — poți să fii sărac și totuși fe-

ricit? Ar fi răspuns cu ochii închiși: *poți!* Dacă i-ar fi zis cineva: Om cu școli multe, burduf de carte, poate să fie îndestulit într'un sat amărit ca acesta? Deschizîndu-și ochii înlăcrimați și privind pe Maria, ar fi răspuns hotărît: poate! Și dacă unul mai ascuțit la limbă l-ar fi întrebant: ce crezi că e mai bine să fii în lume? Înbrățișîndu-și duios soția ar fi răspuns: preot românesc într'un sat cu oameni năcăjiți.

Da, da, șezînd pe lavița asta de sub nucul bătrîn, pe care șede în dimineața asta de toamnă — dupăce a văzut tot prin grădină, — așa ar fi răspuns. Și dacă ai fi întrebant oamenii din sat: „Ce credeți, bine o duce popa vost?” — ar fi răspuns: „Nu știm, dar atîta știm că-i mulțămît! Dacă nu crezi hai la noi în biserică. Într'alte sate sînt odată Paștile pe an! Noi în toată Dumineca și sărbătoarea avem Paști. Dacă nu crezi, vină de ascultă D-Ta slujba ce ne-o face popa nost, și-i auzi căzaniile. Să vezi: gîndești că s'a coborît arhanghelul Gavril din cer. — Diacul nost stă cu gura căscată ca și noi, macar că el a apucat pînă acum trei popi.”

Așa ar fi răspuns popa Tudor, așa ar fi grăit sătenii pînă odată, cînd clopotele din turnul cel nou însoțiau cu valurile cîntecului dureros în drumul spre ceriul senin, albastru, într'o sară de primăvară, sufletul curat al preutesei Maria. Într'o sară de primăvară, cînd fericirea lor era de zece ani și copila lor — Maria și ea — de cinci.

Dacă l-ai întreba acum pe popa Tudor ce a simțit atunci, nu ar putea să-ți spună decît atîta: mi se părea că s'a sfîrșit lumea și a rămas nimica. — Iar dacă întreb pe poporeni, cei mai miiloși își duc mîneca cămășii la ochi, cei mai tari de inimă privesc aspru în pămînt și-ți spun, cu capul plecat: „În inimă i-a fi văzut Dumnezeu, dar în ochi lacrimi nu i-au dat pînă la patru săptămîni. Atunci ne ținea slujba, era Duminecă, și a făcut el slujba ca mai înainte. Dar s'a apucat și de căzanie. Pela mijlocul căzaniei — vorbia de ingeri ce păzesc oamenii sărmani — îi căzură deodată două lacrimi mari, — două gloanțe de ghiată străvezie, din ochii vineți, și-apoi plînsul furtuos izbucni din piept. Și plîngea popa în odăjdile sfinte, și plîngeam noi creștinii cu frunțile în palmă, și în tindă plîngeau femeile bocîndu-se ca la moarte. Copiii se uitau speriați, apoi li se umplură și lor ochii de lacrimi — și era o furtună de plîns în toată biserică. — De atunci popa nost slujește tot frumos, dar nu mai e par'că duhul acela de sărbătoare în biserică noastră, care era mai înainte. E acum în toată slujba ceva, ce ne aduce aminte de preuteasa popii, iar diacul se pomenește de multeori cîntînd tropare de-a morților, unde ar fi să vie cîtece de biruință.” Și dacă ai fi clătînat ne-

increzător din cap, te-ar fi poftit iar la ei în biserică, unde le-ai putea vedea toate acestea.

Iar diacul, el, badea Gligor, ar putea să-ți spună și mai multe, că el din strană vede bine în altar și știe cum se roagă popa acolo și cum își duce din cînd în cînd năframa la ochi.

Și diacul ar mai putea să-ți spue ceva! Că popa de astăvară e și mai supărat. Alții poate nu au băgat de samă, dar el, care vede bine în altar, ar jura pe asta una. Și iată, pînă a mai fost lucru la cîmp, pînă s'au adunat bucatele, părintele tot mai era cum era, dar acum, de cînd au dat negurile toamnei și bicuie într'una ploii mărunte, Sfîntia sa pare că în fiecare zi îmbătrînește cu un an. Da, el, diacul a băgat-o asta de samă, și de aceea s'a tot hotărît să-l mîngăe.

Și Doamne, mai mult și ca diacul poate să spună părintele Tudor.

Cum ședea sub nucul bătrîn, pe lavită, în negura rece a dimineții de toamnă, preotul se lăsă iar în voia gîndului, și — sub priveliștea rece, pustie a grădinii — își văzu toată viața de pînă acum, par'că și mai dureroasă. Trei puncte vedea el hotărîtoare în viața lui. Întîi lumina aceea albă, curată, arzătoare: preuteasa. Apoi *el singur*, după moartea Mariei, cînd nu-și putea da sama ce s'a petrecut în viața lui. Abia în urmă a aflat, a simțit că mai trăește cineva în lume, pe lingă el: fată-sa Maria. Cînd era în preajma lui lumina aceea albă, viața lui a fost numai a Mariei, și totuși a tuturor sătenilor, — cînd a rămas singur, viața nu a fost nici a lui singur, — iar acum toată viața sa e a copilei. Așa, greoi, da să cugete acum părintele Tudor sub nucul din grădină. De mult nu s'a mai lăsat așa pradă gîndurilor, și iată acum iar i se părea că el e străin în satul ăsta, că n'are ce căuta în el, că e străin în lumea întreagă. O undă de vînt veni rece de sus, ca o învălire inieptată, și se izbi în fața preotului.

Popa Tudor își apasă bine palma pe frunte, își duce mina prin păr, prin barbă, și apoi se scoală deodată, ca răsărit din vis, și porneste grabnic pe potecă, spre ușița grădinii, bolborosind în barbă:

„Pare că-s beat astăzi. Și negura asta te face par'că să-ți uiți de tot. L-a adus potopul pe diac aproape cu noaptea 'n cap, să-mi spună mîngăeri, par'că eu de asta nu mai pot.“

Și plin de ciudă pe bietul bătrîn că l-a făcut să zăboviască atîta, intră grabnic în casă, și aici tiptil se apropie de-o ușe ascultînd. În lantru se aud pași, cași cum s'ar plimba cineva. Preotul deschise încet ușa.

„Iar, n'ai putut dormi, Mario, așadar?”

— Vai, tată, dragă tată, ba am dormit mult și bine! Să vezi asară cît ce m'am culcat am adormit... și...

— Doar s'a îndura Dumnezeu să-ți dea iar liniște.

— Acum is liniștită, tată, — vai, să ști d-ta cum is de liniștită acum. Poate pentru că simt așa o pace în suflet, să nu pot dormi. Cînd ești liniștită poți dormi, tătucă?

— Vezi bine că poți, dragă. „Și popa Tudor se uita cu mirare la copila și nu știa ce să creadă. Vedea că ochii i-s plini de o lumină neobicinuită — numai odată i-a mai văzut așa ochii — vedea că în obrăjii palizi îi răsar, din cînd în cînd — ca în răstimpuri de gîndire — garoafe de sînge, — vedea cum buzele-i zimbec, — că e gata să-și mlădieze trupul fraged, să-l cuprinză de după gît și apoi plecîndu-se să-i sărute mina. — Atîta voe bună chiar în dimineața asta, cînd e atîta umezeală și întunerec.

„Dacă liniștită poți dormi, apoi atunci, tată, să știi că Maria dumitale nu se va mai ofili, ne putînd să se odihneasă noaptea. Vai, tată, să ști d-ta...!”

— Ce să știu?”

Fata, cași cînd i-ar fi părut rău de ce a spus, cași cînd totuși ar vrea să spună mai multe, se plecă grabnic și sărută mina aspră a preotului. „Ce vrei, dragă? De ce nu-mi spui ce ai pe suflet. Eu văd că ai să-mi spui ceva! — Un suflet curat, rugător, tînăr năvăli deodată în ochii ei negri.

— Tată! așa-s de fericită! Și-și împreună bratele după gîtul lui și-l sărută.

— Dragă, spune-mi ce ai? De-ar da Dzeu să fie o veste bună.

— Că-i bună, tată, și frumoasă, Doamne, frumoasă-i, tată!

— Spune-mi-o dar, vezi is curios și eu să știu ce-i.

Nu ți-o spun că mi-e frică!

— Fleacuri! De ce să-ți fie frică?

— Mi-e frică că mă bați!

— Ești chiar copilă! Cînd te-am mai bătut?

— Dar acum știu că mă bați, și de aceea nu-ți spui.“ Și eși grabnic afară.

Popa Tudor nu putu să nu zimbiască cu bunătațe, cînd își văzu fata așa de voioasă, și fața i se lumină pe cîteva clipe: poate că se va fi îndurat Dumnezeu și-i va fi schimbat gîndurile fetei, că de astăvară e destulă vreme de chin. Dar apoi fața i se întunecă îndată din nou, și se gîndi că poate chiar aici să fie cauza bucuriei: va fi visat poate pe tînărul acela. Și-apoi așa-s fetele! Dintr'un vis inchiagă o viață întreagă și nn palat. De altfel feciorii nu-s așa? Ba ce-i bun, și cari au să fie nenorociți în lume, așa-s și ei. Nici nu poate să fie pricina bucuriei altceva. Cum s'a și putut gîndi! — Și preotul își vedea zdrobită nădejdea de îndreptare, și-și descărca iar — ca de atîteaori — toată

durerea, tot năcazul pe popa Rozor Ilie din Broșteni. Că a venit azi vară în August aci în sat și s'a pus cu zor pe popa Tudor: „Om ești tu, mă? Ba nu ești om! Așa trăesc oamenii ca ursu 'n vizuine? Popă ești tu, mă, om cu carte ești? Ești pe dracu! Așa-s oamenii culți? Să nu mai schimbî o vorbă legănată cu oamenii mai răsăriți din Burueni? — Părinte ești tu, măi? Un mașter! Auzi, tu, crezi că dacă ți-ai purtat fata 4 ani la școală, ți-ai împlinit datoria? Împlinit! Vine măritișu, mă, aia-î datorie! Părintele care nu-și știe căpătui copiii, leagă-î o peatră de moară de gît — cum zice la Evanghelie — și-l aruncă 'n Murăș. — Apoi crezi că dacă stai cu ea tot acasă o vei mărita? Pînă-î cucu! Apoi iacă de ce am venit eu la tine: la noi se face petrecere în luna August, dacă nu vii și tu cu fata, să știi că mă lapadă de tine, cum se lapadă nănașa la botez de satana.“

Părintele n'a putut scăpa de-o așa gură cu trei limbi. A spus într'o zi Mariei: — „Vrei să mergi la o petrecere de vară? — Cum vrei dta, tată.“ — Și el trebuia să vrea, dacă vrea popa Rozor Ilie, popa din Broșteni.

Popa Tudor vede și acum petrecerea aceea: o petrecere ca ori și care, ce se fac pe sate în țara Ardealului, în lunile de vară, cînd vine „inteligenta“ cea tinăra de pe la școli acasă. Totuși, popa Tudor nu o putea uita. Nu, căci acolo ar fi dorit mult să fie și preuteasa cu el, să-și vadă amîndoi odrasla, cum e cea mai frumoasă fată între zeci de inse. Nu, căci acolo a mai fost cineva, care i-a furat liniștea Mariei, și care l-a pus iar și pe el pe multe griji și gânduri. Cum a fost cea dintîi petrecere, și cea dintîi eșise în lume pentru fată. Biata Marie la început nu mai știa pe ce lume e. I se părea că a venit de departe de undeva, și că aici e acasă, aici sînt toate fetele acasă. Și-i părea că totuși de aici, deși e acasă, aș să zboare cu toții undeva. Aci s'a uir oprit asupra chipului ei doi ochi negri, frumoși, și cu stăpînul acelora a jucat ea mai mult. În urmă l-a dus și l-a prezentat ei părintelui Tudor. Popa Rozor era și el acolo. „Vezi porumbașii, ți-am spus eu. Stai acasă? Îți rămîne fata bătrînă! Mergî la petrecere? Vin pețitori cu caru!“ Tinerii se îmbujorară la obraji și plecară în hotul de ris al popii Rozor și în zîmbetul popii Tudor.

La despărțire tinărul i-a spus că va cerceta-o odată acasă, și s'a uir depărtat amîndoi cu lacrimi în ochi.

Zilele de August, Doamne, cit sînt de lungi, nopțile, Doamne, cit sînt de dulci și de blînde, iar serile de Septembrie aș o lună, de să nu închizi un ochiu toată noaptea. Și biata Maria a putut să tot aștepte după flusturatul de tinăr.

Înima-î, ce mai intîi căpătase aripî, își desvălia rînd pe rînd toate comorile, și dulceța, farmecul iubirii trezite, o ucideaș în pustietatea satului îngropat între dealuri. Pînă în zilele dintîi ale lui Septembrie nădejdea îi inchipuia încă visuri de aur, așteptînd în fiecare zi să vină. Dar cînd nici acum n'a venit, aripile pe cari s'a înălțat pînă acum s'a uir frînt deodată, și inima se zbătea acum neputincioasă numai cu patimile. Părintelui Tudor nu cuteza să-î spună nimic, dar nici n'avea la ce, căci de înțeles înțelegea el totul, iar să o mîngăie n'ar fi putut, mai curînd ar fi putut mîngăia pe toți nefericiții din sat. Simția cit ar fi de bine să trăiască acum preuteasa, ea ar ști să dea un sfat, o mîngăiere. — Așa, cerul deasupra, pămîntul dedesupt, el și cu fata între cer și pămînt. Durerea pentru suferințele fetei îi redeșteptară suferința veche, și mult îl apăsa gîndul ăsta: fata asta încă va fi nefericită ca și el. Tinărul acela peste un an e advocat său doctor, nici nu știe ce-î, — dar de bunăsama cînd va afla, că toată averea popii Todor e citeva jugăre de loc și citeva capete de vite — se va întoarce de unde a venit.

A făcut el, s'a rugat în liturghie, să-și uite fata de dînsul, că iată se uscă pe picioare și nu mai are nici o odihnă noaptea. Va peri așa aici sub cerul albastru, între dealurile acestea pline de păduri întunecoase, fără să știe cineva că a trăit și ea în lume, fără să știe lumea că a avut și popa Tudor o fată, Doamne, ce fată! — Dar iată, acum vede el bine că n'a uir prins nimic toate rugăciunile lui!

Preotul se puse la masă și începu să răsfoieze într'un protocol, fără nici un scop. Cum sta plecat pe masă, fata veni încet pe ușe, se apropie tiptil de dînsul.

„Să-ți, spun tată, pentru ce sînt serioasă?”

— Vezi bine, că să-mi spuî!

— Uite, tată, aici două scrisori. Aș venit eri după amiază, una pe numele meu, alta pe a Dtale. Și eu le-am citit pe amîndouă, vezi, și pe a Dtale am desfăcut-o și am cetit-o. Așa-î că nu e frumos? dar a trebuit, tată, că-s amîndouă dintr'un loc și vine!

— Cine vine, dragă?

— Dar' tată! las' să nu mai spun.

— Uită-te tu și veî vedea că vine! Vai tată, să știi cum mi-e de dor acuma de mama! Uite, o vād mereu, o chiem și nu vine.“ Îmbrățișă iarășî grumazii preotului, apoi, dîndu-î amîndouă scrisorile, fugi în curte.

Tinărul se ruga să nu se supere dacă le va face în zilele acestea o vizită.

Și preotul răsfoi mai departe prin cartea aceea, cu o durere mare în ochii albaștri.

I. Agirbiceanu.

GLAS DIN TRECUT.

Înlii, pe-aceste plaiuri roditoare,
Stăpin a fost un neam împărătesc;
Crescînd mereu, cum riurile cresc,
Venise-aici dinspre apus de soare.

Și lutul ce lipește-acum păreții
Colibeii sale scunde-î frămîntat
Cu pulberea alitor ce-au luptat,
Să-îi samene cu flori cărarea vieții.

Străine neamuri însă cutropiră
Moșia ta și-î îngustară plaiul;
Pierdut-ai tot... Pe fir de aur doar graiul
Și azi mărgăritare-îi mai înșiră.

Chiemat cu rugă fierbinți și cu suspine,
Veni arhangelul, izbăvitorul,
Cu sabie de foc brăzdînd ogorul,
Ca cei ce te-asupriau să i se 'nchine.

Un freamăt de nădejde a răspuns
Chemării lui cu tunete de bucium, —
Dar scurt a fost a bucuriei zbcium.
Și vechiul blestăm iarăși te-a ajuns!

Uitat-ai mucenicii luptei slinte,
Tu nu mai înțelegi chemarea lor,
Și pasu-îi calcă azi nepăsător
Pe slovă ne 'nțeleasă de morminte.

Tu lași să se prefacă în ruină
Mărețele altare ce-îi durară;
Căci slînsă-î a credinții sfîntă pară,
Și idolilor mintea ta se 'nchină.

Ah, unde-s cîntăreții tăi, să 'nuie
Din nou pierdutul buciumului glas,
Să ne vestească al invierii ceas
Și ziua mîntuirii din robie!

I. Borcia.

FOI RĂZLEȚE.

C. Sandu-Aldea: În urma Plugului. Nuvele și schițe. București. Minerva, 1905, pp. 250, L. 150

„Rumînul nostru mergea tăcut în urma plugului și curăța din cînd în cînd cormana cu oticul. Cum era adus de mijloc, jurai că-l trage spre pămînt o putere nevăzută. Căci dragostea ogorului îndoaje de mijloc pe plugari și-î înlăntuie toată viața lor de pămînt, amestecîndu-le sudorile cu țărîna lui. Dar din cînd în cînd se mai opria să mai răsufle boulenii din jug și se îndrepta din șale; atunci vedeai ce strașnic voinic era Sima Baltag și ce mai sulii de priviri țîșniău din ochii lui micî ca de Tătar, vioi, și mai todeauna ascunși supt streășina căciulii.“

Descrierea aceasta aruncată pe pagina a doua a volumului are o putere deosebită de sugestiune. Din două mișcări, Sima Baltag apare înaintea ochilor noștri întreg, cu suflet și cu trup. Cînd îl vedem aplecat asupra plugului său tăetor de brazde proaspete, nu știm încă cine e, căci autorul ne introduce dela spate, nu ne lasă să-l privim în față și zărîndu-î ochii micî și vioi, coperiți de streășina căciulii, să-î cunoaștem sufletul. Și totuși știm îndată ce se zbate în pieptul lui. Știm, pentru că dl Sandu a ținut anume să nu ne prezinte un individ cu un suflet deosebit de al mulțimii semenilor săi, ci ne-a arătat pe un țaran român tipic, în a cărui inimă se zbat aceleași sentimente ca în inimile tuturor țaranilor români: dragostea nețărmurită de pămînt, care atrage și îndoaje pe plugar spre țărîna lui, dragostea aceea care a făcut pe vechii legiuitori ai neamului nostru să aplice cea mai grea pedeapsă, moartea, călcătorului de hotare. Numai în urmă, cînd plugarul adus de mijloc se îndreaptă în șale, îl vedem

și la înfățișare, atunci numai apare un om care, prin esteriorul lui, se deosebește de ceilalți țărani și căruia, prin urmare, autorul trebuie să-î dea și un nume, foarte sugestiv și acesta: Sima Baltag. Dar chiar și mișcarea lui e cîl se poate de just motivată: „Dar din cînd în cînd se mai opria să mai răsufle boulenii din jug...“ De dragul vitelor, tovarășe de muncă, a boulenilor, — cită iubire potolită cuprinde acest diminutiv! — intrerupe munca cea grea, nu de dragul odihnei sale!

În șirele citate remarcăm trei cuvinte, aceleași ca numele volumului întreg: *In urma plugului*. De fapt, aproape în fiecare nuvelă următoare găsim pe Sima Baltag, cu altă înfățișare, cu alt nume, dar cu aceleași porniri, desfășurate numai în alte împrejurări. Mirosul brazdel trase de curînd străbate prin fiecare bucată, un miros care oțelește sufletele celor ce-l aspiră, îi face drepti, curați la inimă, buni la suflet, răbdurii pînă în momentul cînd nedreptatea ce li se face e prea mare, pînă cînd firea lor de copii ai naturii face drepturile naturale ale iubirii „care nu se stinge c'un oftat și cu o lăcrămătură pe furis“, și ale răzbunării, drepturi cari pretînd, la rîndul lor, vîrsări de sînge. Pornirile acestea pătimașe pot fi neînțelese pentru noi, orășenii cumpătați în fața primejdiei și desfrînați numai cînd nu avem de ce ne teme; ele sînt însă motivate acolo unde ni le prezintă autorul acestor schițe și dacă singele curge în ele din belșug, numai atunci vederea lui ar deveni su-părătoare, cînd el ar fi singele subțire și deschis la

față al orașanului anemic. Ca o locomotivă pregătită de plecarea, pufăind greoi, gata ca fierberea din cazan să se prefacă în mișcare, îndată ce se închide un vintil, — așa sint și pasiunile omenestii. Atita doară că noi, cei dela oraș, avem un mașinist abil la cirmă, care știe să întrebuițeze frinele la timp, pe cînd copiilor naturii el le lipsește și cînd locomotiva s'a pornit, ea merge, merge, tot înainte, tot mai repede, fără să cruțe nimic în cale, fie acesta chiar și un copil nevinovat care s'a rătăcit pe șine... Astfel cade Niță Mindrea sub cuțitul vicleanului Doța, astfel, în povestirea vieții Frâsinicăi celei *fără noroc*, dar tot astfel primește răsplată și hoțul de cai, care s'a atins de *Murgu*. Cînd pasiunile întunecă mintea, noțiunea primejdiei încetează. Caracteristic în privința asta e Dialogul între Sima Baltag și Preoteasa cu care vrea să fugă:

„Ia spune, Simo, ce-ai face tu să ne prinză popa?
— Eu?
Da, tu!
— Hm!
— Ce?
— *Aș vedea eu atunci!*...”

Firește că ar fi greșit ca din volumul acesta de nuvele să cercăm să ne facem icoana Românilor care trăește la țară. Nu, crimele și vărsările de sînge sînt la noi cazuri excepționale. Dacă dl Sandu alege chiar aceste momente drept subiecte pentru nuvelele sale, n'o face de sigur voind să ne schimbe ideea despre firea pacinică a poporului nostru, ci pentrucă pe el, personal, îl interesează chiar cazurile cînd acest suflet iubitor de pace al Românilor e împins la omor pentrucă simte, — și cu drept cuvînt, — că în nici o altă situațiune nu-și poate arăta mai bine puterea talentului său. El însuși dela țară, iubește colorile vii și precise, fapta fără vorbă multă, puterea brută care se deslănțuește. Dintre toți corniștii armatei române, ochii lui cad asupra unui Românaș vinșos și zdravăn, care întinindu-se odată din răsputeri ca să sufle salutul face trompeta în bucăți, iar amintirea „unchiului său Șerban, rob de Turci,” îl îndeamnă să povestiască istoria unui alt *Rob*.

Cu toate acestea sint și pagini de-o duiosie aleasă, cum nici nu se putea altfel, căci eroii acestor nuvele sint oameni cu sufletul curat, pe cari nu firea lor de criminali îi împinge la omor, ci năpasta sau simțul lor de echitate jignit prea tare. Astfel Sima Baltag, cînd răzbuună fapta mișelească a lui Costea Martac, n'are nimic din tradiționala ținută a unui hoț de drumuri, nici ochii nu-l ies din orbite nici părul nu-i stă vilvoiu, ci el comite moarte de om în deplină conștiință că face o faptă dreaptă. A descrie starea psihologică a unui om care vrea să răpuie o viață e un lucru absolut fantastic, căci nici un autor n'a trăit acele momente, ca să le poată reda întocmai. Dar fiecare dintre noi ne cunoaștem atît de bine, că și putem judeca întrucît autorul a fost în stare să giciască cea mai verosimilă stare sufletească a eroului său și de aceea, dată fiind firea lui Sima Baltag, găsim cit se poate de „naturală” următoarea descriere:

„Era zi de țîrg și Costea Martac trebuia să se ducă

la oraș. Îl va pîndi cînd s'o întoarce și — de va fi singur — îi va face de petrecanie. Cum ține de bine minte toate amănuntele zilei aceleia cînd a răpus el o viață de om!...

De amîndouă părțile drumului prăfuit se întindeau lanuri de porumb, înspicat, mare, să nu te vezi călare din el. O adiere ușoară trecea prin foile de porumb răsucite de arșiță și străbatea tot lanul, înfiorîndu-l.

Zbirniit de musculițe iuți și mici. Țîriitul lăcustelor îi sfredelise urechile.

Baltag sta pe un mușuroi cu pușca pe genunchi. Într'o țevă alice de lup pentru cal; într'alta glont pentru Martac.

Capul plecat puțin în jos îi atrna greu ca de plumb. În vinele lui de oțel călît vijiiia singele fierbinte, ca un clocotitor vîrtej de foc. Cîrmepe de gînduri îi răsăriau în minte, luminau o clipă și să stingeau ca luminărilele bătute de vînturi... Numai un gînd îi sta lămurit în minte: „ce bine-a făcut el de nu l-a omorît pe Martac pe loc, după moartea Roibului!” L-ar fi prins, l-ar fi închis și n'ar mai fi văzut lumina zilei. Pe cită vreme acum!... Toată lumea îl ține răsînit.

Uneori însă, de atita așteptare i-se făcea negru înaintea ochilor... Alteori simția că i-s'ar fi golit capul, ca și cum i s'ar fi topit creierii dînnăuntru!... Și o sudoare necurmată îi brobona fruntea. O simția cum izvora la rădăcina părului, în picuri. Auzi: pic!... pic!... pic!... *Așa o fi izvorînd și apa din pămînt*. Un șir de furnici îi trecu odată peste piciorul drept. Cu o mișcare iute, Sima ucise cîteva din ele. Celelalte, aruncate de scuturătura piciorului, se pierdură prin țărina ferbinte.

Deasupra, cerul albăstria neclintit, ca o uriașă trimbă de mătase nouă... *Un brotăcel cerea ploaie, lipi pe o frunză de porumb*.

... Văzduhul se răcorise înspre seară și o gură de Austru începu să sufle peste țărina arsă de soare... Perdele de prav măturau drumul, învirtejindu-se uneori în suluri albe. Țipeme de om prin porumb... Printre mușuroaie crescuse iarbă, pe ici colo. Și Sima se uita la ea parc'ar fi văzut-o atunci întîia oară. *Uite: ici știr, colea păiușul oilor; dincoace mieera ursului... Se găsește loc pentru orice buruiănă pe pămîntul lui Dumnezeu...* Deodată s'a ridicat în picioare, căci a auzit tropot de cal. A ieșit în marginea lanului și s'a uitat cu băgare de seama: Costea Martoc venia dela țîrg... Nici pomeneală de căruța pe drum... S'a dat înapoi și a tras cocoșele: „Acum!... Acum!... Drept în cap!... Întîi calul și pe urmă pe el.”

Calul fulgerat în ochi s'a prăbușit deodată la pămînt, par'că i-ar fi tăiat cineva picioarele...

Călărețul a căzut cu piciorul sub șă.
„Stăi, măi vere Martoc, să-ți plătesc!”

Am subliniat unele locuri, căci din ele imi pare că recunosc că autorul scriind aceste pagini s'a adîncit atît de mult în sufletul eroului său, încît noi cetitorii, în cari printr'o descriere lungă și adevărată produce sentimentul așteptării, nu mai știm unde înceată observațiile autorului și unde încep gîndurile lui Sima Baltag. Pe cit s'ar părea de curios, pe atit e de adevărat în momentul cînd stăm nemijlocit înaintea îndeplinirii unei fapte hotărîtoare în viața noastră, ne trec prin minte o mulțime de alte gînduri, născocite de o observare, de o mișcare în jurul nostru, în loc să ne preocupe gîndul la fapta pe care trebuie să o săvîrșim. În cazul de față cunoștințele teinice de istorie naturală și de credințe populare i-au stat dlui Sandu într'ajutor, ca observările pe cari le face, să fi putut fi tot

CRONICĂ.

N. Grigorescu: Tărăncuță.

atît de bine gîndurile momentane ale lui Sima Baltag.

Prin citarea acestor două pagini mă văd scutit de a mai reproduce, după programul acestor „fol răzlete“, la sfîrșit o bucată din volum. Aceasta o fac cu atît mai bucuros, cu cît nici una dintre celelalte nuvele și schițe nu e așa de reușită ca Sima Baltag. Abstrăgînd dela sfîrșitul, ceva cam teatral și nemotivat, — comparat cu sfîrșitul novejii „Dan Jitarul“ de dl Agirbiceanu, înecarea nebul de furtunoasă a călărețului, pe cînd înecarea lui Sima Baltag e pricinuită de o întimplare care prea seamănă cu răsplata cerească, — novela aceasta îmi pare una dintre cele mai frumoasă din cîte s'a scris dela Delavrancea și Vlăhuța încoace. Celelalte din volum nu o ajung, dar sînt pentru cei ce au cetit „Drum și popas“ o surprindere plăcută, cari ne îndreptățesc să așteptăm opere de valoare mare dela dl Sandu.

Păcat că acest volum, care se preziută atît de bine, încît n'are nevoie de introducere, termină printr'un epilog, care susține o teză greșită.

Dr. S. P

Foișoara ziarului „Telegraful Român“ de o vreme încoace palpita de viață. Dl Dr. Ion Lupăș aici și-a început publicarea lecției de deschidere, ținută în seminarul Andreian, despre *originea Românilor*, ca introducere la cursul: „Istoria bisericească a Românilor“, cu care a fost încredințat. Acest studiu dovedește temeinicia cunoștințelor și largă pregătire a autorului, dela care istoria neamului nostru nădăjduște servicii importante. Spiritul nou, demn și deschis, ce-a răsunat din graiul tinărului profesor, se vede c'a atras binevoitoarea luare aminte a sfetnicilor din fruntea mitropoliei ortodoxe, cari, covirșiți de dunul blîndeții și-al buneii orînduiei, străjuesc soarta bisericii... și avînturile minții... se vede, căci publicarea foiletonului s'a poticnit pe la jumătatea drumului. Înțelepciunea de sigur își are și ea drepturile ei: își poate bate joc chiar de ea însăși. — Tot în foișoara acestui ziar, pseudonimul Ion Paltin informează cetitorii despre mișcarea literară, dovedind bun simț și frumoase cunoștințe în aprecierile sale asupra publicațiilor mai recente. Asprimea cu care judecă unele opere dela noi nu e totdeauna justificată, fiindcă creațiunile de tranșiție trebuiesc mai mult esplicate, decît osîndite; mai ales cînd sînt inofensive.

Celelalte ziare ale noastre ar putea urma pilda „Telegraful i R.“, aducînd prin aceasta un mare serviciu publicului, care din notele bibliografice nu știe s'aleagă cărțile bune de cele rele.

În ultimul număr al bilunarei reviste „Transilvania“ cetim:

„La acest loc credem că trebuie să renunțăm la o descriere amănunțită a decursului frumoaselor serbări cari au avut loc la Sibiiu, în timpul dela 19 pînă la 28 August a. c., și ne putem impune această rezervă cu atît mai ușor, pentrucă întreaga presă română de dincoace și de dincolo de Carpați, prin rapoarte foarte bogate, cari cel puțin în parte se vor reproduce și în aceasta revistă, au dus vestea lor pînă în curcurile cele mai îndepărtate“.

O nouă dovadă de hărnicia celor chemați să munciască. O nouă dovadă a feliului cum își înțelege misiunea dl primsecretar, care e dator să dea publicului românesc o dare de samă oficială despre decursul serbărilor. Organul oficial al „Asociațiunii“ nu e permis să se mulțumiască numai cu impresiile individuale și cu descrierile grăbite ale ziaristilor. Nu! E dator să prezinte amănunțit tot decursul serbărilor, care pentru cei din viitor are să serviască ca

un izvor de informație sigură și ca un îndreptar. Așa se face în toată lumea și seriositatea Asociațiunii cere să se facă și la noi!

Acest număr pînă acum conține numai cuvîntările și importanța conferință a d-lui Ion I. Lăpădatu: Politică de Discont, ținută la întrunirea directorilor băncilor române din 23 August 1905.

DĂRI DE SAMĂ ȘI NOTIȚE BIBLIOGRAFICE

Despre cele bune din potopul de cărți cari s'au trimis Redacției, vom vorbi în numerile viitoare.

M. Eminescu, **Poezii Postume**, Minerva, București, 1905. Prețul 1 leu 50.

La 1902 dl Nerva Hodoș, în prima ediție a Poeziilor postume, și dl Il. Chendi în primul volum al operilor complete: Poezii populare, — promiteau o ediție critică a operilor lui Eminescu. Toți cei ce așteaptă să cunoască în toată bogăția ei comora de gândire a genialului poet, pînă acum n'au văzut nimic din cele făgăduite acum sint trei ani. Domnul Ion Scurtu în acest răstimp a publicat minunatul roman „Geniu Pustiū,” însoțindu-l cu o prefață lămuritoare și cu note minuțioase, iar de curînd tot dsa a scos primul volum din „Serierile politice și literare” ale lui Eminescu, — despre această importantă publicație, făcută cu conștiințioasă și cu multă severitate critică, se va vorbi în unul din numerile viitoare.

De curînd dl Chendi a tipărit a doua ediție a *Poeziilor Postume*, completată cu bucăți inedite și însoțită la sfîrșit de note. Trebuința unei a doua ediții din aceste poezii, cari sînt lucrări imperfecte, încercări din tinereță cu multe scăderi, dovedește interesul viu al publicului față de tot ce-a scris Eminescu. Și e păcat că această personalitate puternică, această sinteză a gândirii noastre românești nu ni se înfățișază odată întreagă.

Din acest volum reproducem cîteva din cele mai frumoase :

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Dintre sute de catarge,
Care lasă malurile,
Cite oare le vor sparge,
Vinturile, valurile ?
Dintre pasări călătoare
Ce străbat pămînturile,
Cite-o să le 'nece oare
Valurile, vinturile ?
De-î goni fie norocul,
Fie idealurile
Te urmează în tot locul
Vinturile, valurile!
Ne 'nșeles rămîne gîndul
Ce-ți străbate cînturile :
Sboară vecinic, îngîndu-l
Valurile, vinturile !

Ș'ACELE DULCII PĂRERI DE RĂU.

Ș'acele dulci păreri de de rău
Ș'a dragostilor certe . . .
Dar poate fi vr'un Dumnezeu
În stare să le ierte ?

De vom fi una tu și eu
Pămîntului asemeni,
Trădarea ta, blestemul meu
Rămîn de-apururi gemeni.

Și toate vremile ce vin
Afla-vor dela mine
Ce suflet ai avut în sîn,
Ce inimă în tine.

În largul negrei vecinicii
Blestemu-mi se va naște . . .
Ce numai tu n'ai vrut să ști
O lume va cunoaște.

Bogăția de gândiri și frumseți din acest volum, chiar așa fragmentar cum ni se prezintă, e vrednică să fie cunoscută în cercuri cît mai largi, mai ales că pînă la ediția completă se vor mai scurge anii . . . T.

Victor Bontescu, *Ego, versuri, Orăștie 1905, ppi 140 în 80*. Versurile din volumul *Ego* au apărut, pare-mi-se, toate, fără ca cineva să se fi oprit asupra lor. Cu toate acestea, versurile dlui Bontescu vrednicia oste-neala aceasta, tocmai pentru că autorul lor este un „Ego” destul de distinct. Ego acesta, pentru ca să se deosebiască de droaia poeziilor noștri minorum gentium, scrie în o limbă românească foarte bună, are o tehnică foarte desăvîrșită. (În tot volumul n'am aflat decît două poticniri de rimă și două-trei cuvinte inexacte, ca *murmuit, frémuire*.) Se mai deosebește Ego de alți „visători” ai noștri prin faptul, că e vesel și de spirit. Chiar în „Scrisoarea din urmă”, care ar fi pentru poezii de duzină prilej de riuri de lacrimi, la dl Bontescu îi stoarce o lacrimă numai:

Povestea fericirii e mărgeaua,
Ce mi-a picat tremurător din geană:
O lacrimă . . .
A fost —

Partea cea mai mare a volumului o constituie pagini vesele, ironie fină, sarcasm ușor. Versuri duioase se isprăvesc adese cu întorsături de ironie neașteptată în genul lui Heine.

Trebuie să spunem însă, că printre aceste versuri ușoare, dl Bontescu strecoară și cîteva poezii. Citez din „Chef” cîteva strofe, cu minunatul refren de motive populare.

Moșule! bătut cu vreme
De-un păcat, mi-e neagră soarta —
Zi-mi tu doina ceea veche, —
Moșule, uitate-ar moartea, —
Cea de plînge violina
Și suspină clarinetul
Și se 'nfiorează frunza
Cînd o iat așa pe încetul,
Că . . . „jele-î, Doamne, cui și cui
Jele-î, Doamne, muntelul” . . .

Moșule! O viață 'ntreagă
 Ți-o jelești de-atunci pierdută,
 Dar cind vine amintirea
 Vremilor, de te sărută
 Și-ți iai cetera în mână
 Și-ți plîngi dorul făr' de lege,
 Hei! cum plîngem și noi roată
 Toți în jurul tău, moșnege...
 Că... „jele-i, Doamne, codrului
 De armele lancelui...“

Moșule!... Tu-l știi de-aieva,
 Tu i-ai auzit doinirea,
 Fluierului printre cetini
 Tu i-ai ascultat jelirea,
 Tu i-ai auzit și cornul
 Cînd voinicii sta să-i stringă —
 Ziceți, măi, să hohotiască!
 Las-o, măi, duios să plîngă...
 Că... „le plouă și le ninge
 Și n'are cine le 'ncinge.“

Deosebit de frumos și subtile sînt rapsodiile *Nocturnă* și, mai ales, *Înmormîntare*. Din generația mai tinăra singur Goga și Vilsan ne-au dat cîteva bucăți de atîta singur poezică.

Sînt însă și bucăți cari puteau fi lăsate afară din volum, ca d. e. *Două sonete*; iar cîntul al 19-lea din „Sponsalia“ (pag. 29) trebuia de-adreptul eliminat.

—|o|—

POȘTA REDACȚIEI.

Tobolanu. Ideea d-tale de-a scoate un „volumaș“ de nuvele, poate, nu e rea. După citirea nuvelei populare, trimise nouă, îți dăm însă sfatul să n'o faci. „Dreptatea“ poate să aibă loc într-o foaie populară, pentru noi e prea puțin literară. Dintre poezii n'am putut alege nimic. Veți înțelege și d-ta, citind strofele de jos și judecîndu-le din nou:

(I.)

Și-acum sum tot care-am fost,
 Adu-ți numal bine-aminte,
 Dar acum mă ții de prost,
 Bagsamă, pentrucă-i post!

(II.)

Pe pragul casei mele
 Încet mă pun să șed,
 Sdrobit de gînduri grele
 În lacrimi mă desmierd

În jurul meu stău pruncii
 Și mereu mă întrebă:
 Taică, unde-l munci
 Mîni pe-a noastră samă.

Cerșirea mi rușine
 A fura mă tem,
 De lucru nu-mi dă nime,
 Pînînt noi nu avem.

Aceste toate pot să fie adevărate, dar nu sînt — poezie.

Vili. „În flagranti“ ca titlu — imposibil. „Și-a vînt, mai bin' să nu fi vînt“ (a vînt în loc de a venit) nu ți se pare și d-tale cam nu știți cum? „Revedere“ ar fi ceva.

Atît de tare mi-a fost dor
 De satul meu din vale,
 De casa mică de sub deal,
 De plopii lîngă cale

Mai stă încă bătrînul pâr
 În preajma casei noastre...
 De timpuri grele istovit
 Privește 'n zări albastre.

Și toate-așa-s precum ați fost,
 Precum erau odată,
 Și totuș, par'că, s'au schimbat,
 Pustie-i curtea toată.

La casă-am fost atîți copii,
 Ne-am răzlețit cu toții...
 Și valea plînge 'necet, trecînd
 Pe dinaintea porții...

Mai continuă și-o să vedem.

N. S. Dacă primim abonamente începînd cu orice număr? Lucru firesc. Ne miră însă, cum de întrebarea asta ni se pune todeauna în legătură cu cîte-o poezie... firește, slabă.

Cioban. „Singur“:

Stau singur în a mea odăie
 Bolnav, trudit de-o boală grea.

Al.

Păreerea noastră e că între astfel de împrejurări era mai bine să ceri sfatul medicului din sat, decît să încerci a scrie poezii.

„Mamei“ nu e mai bună decît „Eroul românesc“, care încă e tot atît de slabă cași „Ei“

Odată te-am văzut în viață
 Și de-atunci ba
 Dar a mea inimă nu 'nceată
 De-a te adora!

Ha?

De-atunci, scumpo, te ador
 Și pentr'un graiu din gura ta
 Sum gata, dragă, să mor
 Să-mi sting viața mea.

Poftim!...

APARE:	ABONAMENTUL:
La 1 și 15 a fiecărui luni, stil v.	Ediția de lux: — 20 cor. la an
Prețul acestui număr 50 bani. —	Pentru străinătate: 25 „ „
Pentru România 65 bani.	Ediția simplă: — 12 „ „
	Pe jumătate de an 6 „ —
	Pentru străinătate: 16 „ la an

Redacția și Administrația:
 IV., Strada Zöldfa, Nr. 7.

Red. resp.: MIHAI STAN.

AVIZ!

Apropiindu-se sfîrșitul anului și avînd să încheiem compturile, rugăm respectuos toți abonații noștri să binevoiască a ne trimite sumele cu cari ne datorează încă.

Adm. Rev. „Luceafărul“.

VOLUMELE NOĂSTRE

se află de vânzare, pe lângă prețurile originale, la librăriile
Arad: Petru Simtion. — ifj. Klein Mór. — **Blaș:** Librăria arhi-
 diecesană. — **Bârlad:** Nicolae A. Petroff. — **Brașov:** I. Ciurcu.
 — Tip. A. Mureșan. — **Beiuș:** L. Süßmann. — **Brăila:** Dum.
 Ionescu. — **București:** L. Alcalay. — „Librăria Nouă“ — Librăria
 Națională. — C. Sfetea. — Socecu et Cie. — **Brad:** Ioan Cutean.
 — **Cluj:** Petru Suciu (Răvașul). — **Caransebeș:** Librăria die-
 cesană. — **Câmpulung** (Bucovina): Gabriel Storf. — **Craiova:**
 Socecu et Cie. — **Constanța:** Dimitrescu et Movileanu. — **Galați:**
 Negoescu et Manu. — **Iași:** Socecu et Cie. — **Lugoș:** Kol. Ne-
 mes. — **Oravița:** I. E. Țieranu. — **Ploiești:** Socecu et Cie. — **Se-
 liște:** Nicolae Țintea. — **Sibiu:** Librăria arhidiecesană. — **Su-
 ceava:** Librăria „Școala română“. — **Uzdin:** Constantin Onciū.

Librăria

noastră are în depozit:

		Prețul	Porto
Alexandru Vlăduța:	România pitorească	3 C.	50 ; 20
Dr. Sextil Pușcariu:	Ethymologisches Wörterbuch		
der rum. Sprache.	Latinisches Element. Broșat 7 cor.	Legat 8	„ 40 ; 30
George Coșbuc:	Crestomație pentru toți Români	— — —	„ 90 ; 10
„	„Sacontala“ trad. lib. după Calidasa	— — 5	„ — ; 30
„	P. Virgilius Maro: „Aeneis,“ traducere în		
„	formele originale (Premiată cu 12,000) Ed. II	2	„ 50 ; 20
„	Povestea unei coroane de oțel	— — — 1	„ 50 ; 10
„	Războiul nostru pentru neatîrnare	— — —	„ 95 ; 10
Teodor Păcățian:	Cartea de aur. Vol. I—III Leg.	— — — 36	„ — ; 60

— Toate operele apărute în editura institutului „Minerva“ din București. —

În institutul nostru de arte grafice

se primește un elev-practicant de tipografie, român, cu cel puțin 3 clase civile. Sint preferiți cei cari știu limba maghiară și se pot susține în timpul practicei.

A se adresa la Tipografia „Luceafărul“ Budapesta IV. Molnár-u. 10.